

วิเคราะห์การใช้คำอุปมาเชิงภาษาศาสตร์ในพระสุตตันตปิฎก*

THE ANALYSIS OF USING LINGUISTIC SIMILE IN SUTTANTAPITAKA

พระครูชินวาทธำรง (ปรีดา ปิธิธัมโม)

Prakhru Chinowatathamrong (Prida pīthammo)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: d_aree2010@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาการใช้คำเชื่อมในคำอุปมาเชิงภาษาศาสตร์ในพระสุตตันตปิฎก 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์กระบวนการเชื่อมโยงความหมายของคำอุปมาเชิงภาษาศาสตร์ในพระสุตตันตปิฎก และ 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์การเลือกใช้เครื่องมือสื่อสารในคำอุปมาเชิงภาษาศาสตร์ในพระสุตตันตปิฎก โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้ 1) รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) คัดเลือกข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 3) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยกลวิธีทางภาษาศาสตร์ และการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ผลการวิจัยพบว่า คำเชื่อมในคำอุปมาเชิงภาษาศาสตร์ในพระสุตตันตปิฎก มี 9 ประเภท ตามความหมายคำศัพท์ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้แก่คำว่า “เหมือน” “ดุจ” “เปรียบเหมือน...ฉันใด...ฉันนั้น” “เปรียบเหมือน...ฉันใด...ฉันนั้น” “เปรียบเหมือน” “เปรียบเหมือน...ฉันนั้นเหมือนกัน” “...แม้ฉันใด...ฉันนั้นเหมือนกัน” “...ฉันใด...ฉันนั้นเหมือนกัน” “ฉันใด...ฉันนั้น” ส่วนการวิเคราะห์กระบวนการเชื่อมโยงความหมายของคำอุปมาในพระสุตตันตปิฎกพบว่ามี 10 รูปแบบ ได้แก่ กระบวนการเชื่อมโยงความหมายโดยอาศัย ลักษณะ การตีความหมายของหลักธรรม สภาพ กระบวนการคิด ความสามารถ กรณีตัวอย่าง เรื่องย่อหรือเรื่องสั้น การกระทำ การถามตอบ และคุณสมบัติ เพื่อเชื่อมโยงความหมายต้นทางไปสู่ความหมายปลายทาง เป็นการเปรียบเทียบโดยอาศัยความโดดเด่นของสิ่งดังกล่าวมานั้นในเชิงเปรียบเทียบ ส่วนการเลือกใช้เครื่องมือสื่อสารในคำอุปมาในพระสุตตันตปิฎกพบว่ามี 14 ประเภท ได้แก่ ตะปู มะม่วง แก้วไพฑูรย์ นายช่าง คนเดินทางไกล ยกตัวอย่าง กรณีตัวอย่าง บุคคลตัวอย่าง ภาษณะ เกวียน ผ้า น้ำ ถุง และฉากศพ ในการวิจัยครั้งนี้ การวิเคราะห์การเลือกใช้เครื่องมือสื่อสารในคำอุปมาในพระสุตตันตปิฎกอาศัยการอ้างอิงสภาพสังคม วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้คนในสมัยพุทธกาลเป็นสำคัญ และอาศัยการตีความหมายในเชิงบริบททางสังคมวิทยาประกอบการเลือกใช้เครื่องมือสื่อสาร

คำสำคัญ: คำอุปมา, ภาษาศาสตร์, พระสุตตันตปิฎก

* Received 4 April 2020; Revised 15 May 2020; Accepted 19 May 2020

Abstract

The objectives of this article were: 1) to study using words in the linguistic simile in Suttantapitaka. 2) to malarial study of the process of the linguistic simile meaning in Suttantapitaka. and 3) to malarial study of selecting communication equipment in the linguistic simile in Suttantapitaka. The research methods are as follows: 1) Collecting relevant documents and research 2) Selecting data from sample groups 3) Analyzing data using linguistic strategies and this research is documentary research. The result of research findings were as follows: using of words in the simile in Suttantapitaka consisted of the dictionary definition was found in 9 types: “as” “like” “look like...as...so” “look like...as...so” “look like” “look like...so that” “...as...so” “...as...so” “as...so”. on analysis an connection process of the meaning of the simile in Suttantapitaka it was found in 10 types: character, interpretation of Dharma, condition process of thinking, ability, sample case, short story, action, question and answer, and qualification, that connect origin meaning to target meaning and comparison must have distinctive style ed. Selecting communication equipment in the simile in Suttantapitaka was found in 14 things: tack, mango, cymophane, craftsman, traveler, example, sample case, epitome, container, buckboard, cloth, water, sack, and remains. In this researching selecting communication equipment in the simile in Suttantapitaka has been made by refer to a state of society, lifestyle and person’ being in the era of the Lord Buddha and interpretation in the sociological context consists of selecting communication equipment.

Keywords: Simile, Linguistic, Suttantapitaka

บทนำ

ในปัจจุบันนี้มีการนำหลักธรรมในพระไตรปิฎกมาประยุกต์ใช้กับศาสตร์ต่าง ๆ ดังที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้กำหนดหลักสูตรสาขาวิชาที่มีความเกี่ยวข้องกับพระไตรปิฎกถึง 14 ศาสตร์ ดังนี้ 1) นิเวศวิทยาในพระไตรปิฎก (Ecology in Tipitaka) ศึกษาคำสอนในพระไตรปิฎกที่มีความเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศวิทยา โดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม 2) สาธารณสุขในพระไตรปิฎก (Health care in Tipitaka) ศึกษาคำสอนในพระไตรปิฎกที่เกี่ยวกับเรื่องโรคภัยไข้เจ็บ ยา อาหาร การบริโภคปัจจัย 4 และการบริหารร่างกายให้มีความแข็งแรงมีความสุข เป็นต้น (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2548)

ซึ่งพระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย ได้กล่าวไว้ว่า พระไตรปิฎกเป็นคัมภีร์หลักของพระพุทธศาสนา ที่ประมวลเรื่องราวของปิฎกทั้ง 3 เอาไว้ คือ พระวินัยเกี่ยวกับเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติ พระสูตรเกี่ยวกับเรื่องที่เป็นหลักคำสอน และพระอภิธรรมเกี่ยวกับเรื่องที่กล่าวถึงจิต เจตสิก รูป นิพพาน เป็นต้น และสามารถแยกศัพท์ พระไตรปิฎก ได้ดังนี้ คำว่า พระ แปลว่า ประเสริฐหรือ ดีเลิศ คำว่า ไตร แปลว่า สาม คำว่า ปิฎก มีสองความหมายคือ 1) หมายถึง ปริยัติ เช่นใน ข้อความว่า “มา ปิฎกสมปทานเนน อย่าปลงใจเชื่อด้วยการอ้างปริยัติ” 2) หมายถึง ภาชนะ เช่น ในข้อความว่า “อถ ปุริโส อาคจเฉยย กุฑทาลปิฎกมาทาย บุรุษถือจอบและกระบุงเดินมา” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) อีกอย่างหนึ่ง พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้แปลว่า กระดาษหรือตะกร้าอันเป็นภาชนะสำหรับใส่รวมของต่าง ๆ เข้าไว้นำมาใช้ในความหมายว่า เป็นที่รวบรวมคำสอนในพระพุทธศาสนาที่จัดเป็นหมวดหมู่แล้ว (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543) โดยนัยนี้ ไตรปิฎก จึงแปลว่าคัมภีร์ที่บรรจุพุทธพจน์ 3 ชุด เมื่อนำมารวมกันคำว่า พระไตรปิฎก หมายความว่า ตะกร้า 3 ใบอันประเสริฐ หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งคือการรวบรวม พระพุทธพจน์ ซึ่งเป็นหลักพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเอาไว้มากถึง 84,000 พระธรรมชั้น

พุทธวิธีการสอนที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการเผยแผ่หลักธรรมจำนวนไม่น้อยคือ การอธิบายหลักธรรมด้วยการใช้คำอุปมาเปรียบเทียบกับให้เกิดมโนภาพแก่ผู้ฟังที่ชัดเจน ถือว่า การใช้คำอุปมาเป็นกลวิธีและอุปายประกอบการสอนอย่างหนึ่งที่สำคัญ ดังในพุทธวิธีการสอนที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้รวบรวมไว้ในหนังสือพุทธวิธีการสอน ดังนี้ การยก อุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ การเปรียบเทียบกับคำอุปมา ใช้อุปกรณ์การสอน ทำให้ดู เป็นตัวอย่าง การเล่นภาษาเล่นคำและใช้คำในความหมายใหม่ อุปายเลือกคนและการปฏิบัติ รายบุคคล การรู้จักจังหวะและโอกาส ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการลงโทษ การให้รางวัลและ กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า นอกจากนี้คำอุปมายังเป็นหนึ่งในโวหารภาพพจน์ ซึ่งเป็นกลวิธีอย่าง หนึ่งที่ผู้ใช้ภาษาเพื่อการเปรียบเทียบสิ่งสองสิ่งที่มีลักษณะเหมือนกันหรือสิ่งที่มีลักษณะไม่ เหมือนกัน แต่มีความคล้ายกันในส่วนใดส่วนหนึ่ง และเป็นเครื่องมือในการสื่อสารที่ผู้ส่งสาร นิยมใช้ เพราะว่าเป็นอุปกรณ์สื่อสารที่สามารถทำให้เข้าใจกันได้เป็นอย่างดี (พระพรหมคุณา ภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2545) ดังที่ ชุมสาย สุวรรณชมภู ได้นิยาม คำอุปมา (Simile) ว่าหมายถึง การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งโดยธรรมชาติแล้วมีสภาพที่แตกต่างกันแต่มีลักษณะ เด่นร่วมกัน มักใช้คำที่มีความหมายว่า เหมือนหรือคล้ายเป็นคำแสดงการเปรียบเทียบ เพื่อเน้น ให้เห็นจริงว่าเหมือนอย่างไรและในลักษณะใดเช่น “ดวงหน้านางนวลกระจำจงดวงจันทร์” เป็นต้น (ชุมสาย สุวรรณชมภู, 2540) สอดคล้องกับสิทธา พินิจภูวดล และคณะ ได้กล่าวว่า การเปรียบเทียบสิ่งที่เหมือนกัน คือ อุปมา (Simile) หมายถึง การนำสิ่งที่มีลักษณะเหมือนกัน มาเปรียบเทียบกัน เป็นการช่วยให้ผู้อ่านได้รู้จักสิ่งที่ไม่เคยรู้จักมาก่อน โดยนำสิ่งที่เคยรู้จักแล้ว มาใช้เป็นสิ่งเชื่อมโยงความคิด หรือช่วยให้ผู้อ่านเห็นภาพสิ่งที่พูดถึงได้ชัดเจนแจ่มแจ้งยิ่งขึ้น แต่

สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือทำให้ผู้อ่านรู้สึก “เอิร์ดอ้อย” ในการอ่านได้รับรสชาติไม่จืดชืด คำอุปมา มักใช้คำเชื่อม “เหมือน ดุจ รวากับ ปาน ประดุจ ประหนึ่ง ดัง เช่น ฉันท...ฉันทนั้น” เป็นต้น (สิทธา พินิจภูวนทล และคณะ, 2514)

การใช้คำอุปมานั้นถูกมาใช้เปรียบเทียบทั้งในด้านวรรณกรรม ด้านการดำเนินชีวิตในประจำวัน ด้านการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวรรณกรรมพระพุทธศาสนา พบว่ามีการใช้คำอุปมาเป็นจำนวนมากเพื่อเป็นการอธิบายเปรียบเทียบหลักธรรมที่เป็นนามธรรมกับสิ่งที่เป็นรูปธรรม เพื่อให้ผู้รับสารสามารถเข้าใจและปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง ดังตัวอย่างในมหาตณหาสังขยสูตร (ม.ม. (ไทย) 12/411/448.) ว่า “ภิกษุนี้เป็นผู้สันโดษด้วยจิรวพอคุ้มร่างกาย และบิณฑบาตพ้ออ้มท้อง จะไป ณ ที่ใด ๆ ก็ไปได้ทันที นกมีปีกจะบินไป ณ ที่ใด ๆ ก็มีแต่ปีกของมันเป็นภาระบินไปแม้ฉันท ภิกษุก็ฉันทนั้นเหมือนกัน เป็นผู้สันโดษด้วยจิรวพอคุ้มร่างกายและบิณฑบาตพ้ออ้มท้อง จะไป ณ ที่ใด ๆ ก็ไปได้ทันที” จากพระสูตรตัวอย่างทั้งสองใช้คำอุปมาในการเปรียบเทียบเพื่ออธิบายขยายความ เพื่อให้ผู้รับสารเข้าใจเนื้อหามากขึ้น อีกอย่างหนึ่งเพื่อเป็นการเปรียบสิ่งที่ผู้รับสารไม่เคยเห็นไม่เคยได้ยินมาก่อน เปรียบเทียบสิ่งของที่เคยเห็นและเข้าใจเป็นอย่างดี

จากการศึกษาความหมายของคำอุปมาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่า นักวิชาการและนักวิจัยส่วนใหญ่จะมุ่งศึกษาถึงการใช้คำอุปมาเพื่อเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร และเป็นอุปกรณ์ในการเปรียบเทียบเพื่อการสอน หรือเพื่อการอธิบายเนื้อความที่ยากต่อการเข้าใจ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นว่า “คำอุปมา” นั้นมักจะถูกใช้โดยมีคำเชื่อมเสมอและคำเชื่อมเหล่านั้นมีความแตกต่างกัน เช่น คำเชื่อมว่า เปรียบ เสมือน ประหนึ่ง ดุจ ฉันท...ฉันทนั้น เป็นต้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพื่อต้องการค้นหาคำตอบว่าอะไรคือสาเหตุที่คำเชื่อมเหล่านี้มีการใช้ที่แตกต่างกันประการหนึ่ง การเลือกใช้อุปกรณ์ในการเปรียบเทียบเพื่อการสื่อสารให้เหมาะสมประการหนึ่ง และกระบวนการเชื่อมโยงความหมายของคำอุปมาประการหนึ่ง จากคำถามทั้งสามประการเบื้องต้นจะนำไปสู่การวิเคราะห์ความแตกต่างการใช้คำเชื่อมคำอุปมา การเลือกใช้อุปกรณ์สื่อสาร และกระบวนการเชื่อมโยงความหมายในการเปรียบเทียบ เพื่อหาคำตอบที่แตกต่างจากเดิม เพื่อประโยชน์ต่อการเลือกใช้คำเชื่อมคำอุปมาและอุปกรณ์สื่อสารได้เป็นอย่างดีสามารถนำไปบูรณาการกับการเรียนการสอน และการอธิบายหลักธรรมคำสอนเพื่อการเผยแผ่หรือข้อความที่ยากต่อการเข้าใจให้เข้าใจง่ายขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้คำเชื่อมในคำอุปมาในพระสุตตันตปิฎก
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์กระบวนการเชื่อมโยงความหมายของคำอุปมาในพระสุตตันตปิฎก
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การเลือกใช้เครื่องมือสื่อสารในคำอุปมาในพระสุตตันตปิฎก

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิจัยแบบเชิงคุณภาพแบบเอกสาร (Documentary) เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยมีวิธีดำเนินการศึกษา ดังนี้

1. ผู้วิจัยรวบรวมเอกสารเกี่ยวกับคำอุปมาตามแนวคิดโวหารภาพพจน์ ภาพพจน์และภาษาภาพพจน์ และรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดโวหารภาพพจน์ ภาพพจน์และภาษาภาพพจน์ จากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิต่าง ๆ และรวบรวมงานวิจัยเกี่ยวกับโวหารภาพพจน์ ภาพพจน์และภาษาภาพพจน์ทั้งของไทยและต่างประเทศ ตั้งแต่มีผู้วิจัยเคยศึกษาโดยกำหนดภายในระยะเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2550 – 2560 และรวบรวมงานวิจัยที่มีผู้วิจัยเคยศึกษาเกี่ยวกับพระสุตตันตปิฎก ด้านภาษาศาสตร์ โดยกำหนดภายในระยะเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2550 – 2560

2. ผู้วิจัยคัดเลือกคำอุปมาตามแนวคิดโวหารภาพพจน์ทุกตำแหน่งที่มีปรากฏในพระสุตตันตปิฎกเล่มที่ 9 ถึงเล่มที่ 14 รวมจำนวน 6 เล่ม

3. ในขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลนี้ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปตามลำดับหัวข้อทั้ง 3 หัวข้อ เพื่อเป็นการง่ายต่อการเข้าใจเนื้อหาและจะไม่เกิดการสับสนระหว่างเนื้อหา โดยวิเคราะห์ตามลำดับขั้นตอนดังนี้ 1) ผู้วิจัยวิเคราะห์ความแตกต่างของการใช้คำเชื่อมคำอุปมาที่ได้รวบรวมข้อมูลไว้แล้ว และจำแนกประเภทคำเชื่อมคำอุปมาที่พบในพระสุตตันตปิฎกโดยการวิเคราะห์ว่ามีวิธีการใช้อย่างไร และมีลักษณะอย่างไร 2) ผู้วิจัยวิเคราะห์กระบวนการถ่ายทอดความหมายของคำอุปมาและนำผลการวิจัยมาอธิบายแบบเชิงพรรณนา 3) ผู้วิจัยวิเคราะห์การเลือกใช้เครื่องมือสื่อสารของคำอุปมาที่พบในพระสุตตันตปิฎก และจำแนกประเภทอุปกรณ์สื่อสารของคำอุปมา

ผลการวิจัย

1. การใช้คำเชื่อมในคำอุปมาเชิงภาษาศาสตร์ในพระสุตตันตปิฎก พบว่ามี 9 ประเภทตามความหมายคำศัพท์ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 นอกจากนี้การใช้คำเชื่อมในคำอุปมาจำเป็นจะต้องเข้าใจบริบทของขอบเขตของเรื่องนั้นว่าเป็นนามธรรมหรือรูปธรรม เพราะจะทำให้การเลือกใช้คำเชื่อมในคำอุปมาแตกต่างกันไปด้วยเช่นกัน ดังนี้

ประเภทที่ 1 มีคำเชื่อมว่า “เหมือน” คือการใช้คำศัพท์หรือวลีเพื่อเปรียบเทียบ ซึ่งนำความหมายที่โดดเด่นและมีเอกลักษณ์ชัดเจน เพื่อบ่งบอกลักษณะและคุณสมบัติของสิ่งที่เป็นแบบเปรียบเทียบกับสิ่งที่ถูกนำมาเปรียบเทียบ โดยไม่ต้องขยายความ จะสังเกตพบว่าคำเชื่อมประเภทนี้จะเป็นการนำสิ่งที่เป็นแบบเปรียบเทียบจะเป็นรูปธรรม ส่วนสิ่งที่ถูกนำมาเปรียบเทียบก็เป็นรูปธรรมเหมือนกัน

ประเภทที่ 2 มีคำเชื่อมว่า “ดุจ” คือการใช้คำศัพท์หรือวลีเพื่อเปรียบเทียบ ซึ่งนำลักษณะ อากา และการทำงานของสิ่งที่เป็นแบบเปรียบเทียบกับสิ่งที่ถูกนำมาเปรียบเทียบเพื่อบ่งบอก จะสังเกตพบว่าคำเชื่อมประเภทนี้จะเป็นการนำสิ่งที่เป็นแบบเปรียบเทียบจะเป็น

นามธรรม ส่วนสิ่งที่ถูกนำมาเปรียบเทียบจะเป็นรูปธรรม ซึ่งนามธรรมนั้นเป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดี มักจะไม่มี การขยายความ

ประเภทที่ 3 มีคำเชื่อมว่า “เปรียบเทียบ..(*)..ฉันใด..(**)..ฉันนั้น” คือ การเปรียบเทียบด้วยการยกตัวอย่างเพื่อการอธิบายขยายข้อความ บ่งบอกลักษณะ คุณสมบัติ การกระทำ ประสบการณ์ เฉพาะของสิ่งนั้นหรือธรรมชาติของสิ่งนั้น จุดตกงันหนึ่งจุดจะเป็นข้อความสิ่งที่ถูกนำมาเปรียบเทียบเป็นรูปธรรม ส่วนจุดตกงันสองจุดจะเป็นข้อความสิ่งที่ เป็นแบบเปรียบเทียบเป็นนามธรรม ส่วนคำว่า เปรียบเหมือน ใช้ในการเสริมข้อความทั้งสอง ให้ชัดเจน อีกอย่างหนึ่งข้อความด้านฉันใด กับข้อความด้านฉันนั้นจะมีเนื้อหาสอดคล้องกัน

ประเภทที่ 4 มีคำเชื่อมว่า “เปรียบเทียบ..(*)..ฉันใด..(**)..ฉันนั้น” คือ การเปรียบเทียบด้วยการยกตัวอย่างเรื่องสั้นหรือเรื่องย่อ เพื่อบ่งบอกลักษณะ คุณสมบัติ การกระทำ ประสบการณ์ เฉพาะของสิ่งนั้นหรือธรรมชาติของสิ่งนั้นที่เกิดขึ้นหรือที่ได้เคย เกิดขึ้นมาแล้ว จุดตกงันหนึ่งจุดจะเป็นตัวอย่างเรื่องสั้นหรือเรื่องย่อที่กำลังเกิดขึ้นหรือได้ เคยเกิดขึ้นแล้ว ส่วนจุดตกงันสองจุดจะเป็นถ้อยคำบ่งชี้ตัวผู้พูดเองว่าเคยกระทำ เคยได้ยิน ได้ฟัง เคยได้เห็น เคยได้สัมผัสมาก่อน ส่วนคำว่า เปรียบเหมือนใช้ในการเสริมข้อความทั้งสอง ให้ชัดเจน อีกอย่างหนึ่งข้อความด้านฉันใดกับข้อความด้านฉันนั้นจะมีเนื้อหาไม่สอดคล้องกัน

ประเภทที่ 5 มีคำเชื่อมว่า “เปรียบเทียบ” คือการเปรียบเทียบโดยการนำข้อความ ซึ่งอธิบายขยายความของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีลักษณะโดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะ โดยการนำ ข้อความสองสิ่งที่มีลักษณะบางอย่างที่เหมือนกันมาเปรียบเทียบ ทำให้เข้าใจข้อความนั้นได้ง่าย โดยอาศัยการนำคุณสมบัติ ลักษณะ สภาพของสิ่งที่มีอยู่ในชีวิตประจำวันที่มีความคุ้นเคยและ รู้จักที่นำไปของสิ่งนั้นเป็นอย่างดี เมื่อถูกนำไปเปรียบเทียบก็จะมี ความเข้าใจง่าย ซึ่งเป็นการ นำสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบและสิ่งที่ เป็นแบบเปรียบเทียบ ซึ่งเป็นรูปธรรมทั้งสองสิ่งมาเปรียบเทียบ กัน อีกอย่างหนึ่งคำเชื่อมว่า เปรียบเหมือน ใช้เชื่อมข้อความ ส่วนคำว่า เหมือน ใช้เชื่อมคำศัพท์ หรือวลี และมีความแตกต่างกันในเชิงเปรียบเทียบ

ประเภทที่ 6 มีคำเชื่อมว่า “เปรียบเทียบ...ฉันนั้นเหมือนกัน” คือการเปรียบเทียบ โดยการยกกรณีตัวอย่างเป็นคำถามเพื่อใช้ประกอบในบทสนทนา ซึ่งกรณีตัวอย่างในบทสนทนา นั้นเป็นกรณีตัวอย่างที่ใช้เปรียบเทียบแบบการตั้งคำถาม เพื่อให้ผู้ฟังตอบคำถามด้วยตนเอง เป็นการทบทวนความเข้าใจของผู้ฟัง ด้วยการตั้งคำถามเปรียบเทียบกับสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นใน ขณะนั้น ซึ่งใช้คำถามว่า “คุณเข้าใจ ข้อนั้นเพราะเหตุไร” และให้ผู้ฟังตอบคำถามที่ตนเข้าใจ แล้ว อธิบายเพิ่มเติมพร้อมกับกล่าวเชื่อมโยงถึงเหตุการณ์ที่กำลังปรากฏในขณะนั้น เป็นวิธีการ เปรียบเทียบด้วยบทสนทนาตอบถาม

ประเภทที่ 7 มีคำเชื่อมว่า “...*...แม้ฉันใด..**..ฉันนั้นเหมือนกัน” คือการเปรียบเทียบ ด้วยการยกตัวอย่างเรื่องสั้นหรือเรื่องย่อ เพื่อบ่งบอกลักษณะ คุณสมบัติ การกระทำ ประสบการณ์ เฉพาะของสิ่งนั้นหรือธรรมชาติของสิ่งนั้นที่เกิดขึ้นหรือที่ได้เคยเกิดขึ้นมาแล้ว

จุดดอกจันทร์หนึ่งจุดจะเป็นตัวอย่างเรื่องสั้นหรือเรื่องย่อที่กำลังเกิดขึ้นหรือได้เคยเกิดขึ้นแล้ว ส่วนจุดดอกจันทร์สองจุดจะเป็นถ้อยคำบ่งชี้ตัวผู้พูดเองว่าเคยกระทำ เคยได้ยินได้ฟัง เคยได้เห็น เคยได้สัมผัสมาก่อน ส่วนคำว่า เปรียบเหมือน ที่ใช้ในการเสริมข้อความทั้งสองให้ชัดเจนในประเภทนี้ไม่มี อีกอย่างหนึ่งข้อความด้านฉันใดเป็นการยกตัวอย่างเรื่องสั้นหรือเรื่องย่อ ส่วนข้อความด้านฉันนั้นเป็นการพูดถึงสิ่งที่ควรกระทำ ซึ่งละเรื่องราวของผู้พูดไว้ในฐานะที่เข้าใจระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง

ประเภทที่ 8 มีคำเชื่อมว่า “...ฉันใด...ฉันนั้นเหมือนกัน” คือการเปรียบเทียบด้วยการยกตัวอย่างเรื่องสั้นหรือเรื่องย่อ เพื่อบ่งบอกลักษณะ คุณสมบัติ การกระทำ ประสบการณ์ เฉพาะของสิ่งนั้นหรือธรรมชาติของสิ่งนั้นที่เกิดขึ้นหรือที่ได้เคยเกิดขึ้นมาแล้ว จุดดอกจันทร์หนึ่งจุดจะเป็นตัวอย่างเรื่องสั้นหรือเรื่องย่อที่กำลังเกิดขึ้นหรือได้เคยเกิดขึ้นแล้ว ส่วนจุดดอกจันทร์สองจุดจะเป็นถ้อยคำหรือวลีในการเปรียบเทียบ อีกอย่างหนึ่งข้อความด้านฉันใดเป็นการยกตัวอย่างเรื่องสั้นหรือเรื่องย่อ ส่วนข้อความด้านฉันนั้นเป็นการพูดถึงสิ่งที่ควรกระทำ ซึ่งละเรื่องราวของผู้พูดไว้ในฐานะที่เข้าใจระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง

ประเภทที่ 9 มีคำเชื่อมว่า “ฉันใด...ฉันนั้น” คือ การเปรียบเทียบด้วยการยกตัวอย่าง เพื่อบ่งบอกลักษณะ คุณสมบัติ การกระทำ ประสบการณ์ เฉพาะของสิ่งนั้นหรือธรรมชาติของสิ่งนั้นที่เกิดขึ้นหรือที่ได้เคยเกิดขึ้นมาแล้ว อีกอย่างหนึ่งบ่งบอกว่าสิ่งนี้เป็นอย่างไร สิ่งนั้นก็เป็นอย่างนั้นเหมือนกัน เป็นการอธิบายขยายความเชิงเปรียบเทียบ

2. การวิเคราะห์กระบวนการเชื่อมโยงความหมายของคำอุปมาในพระสูตรตันตปิฎก พบว่ามี 10 รูปแบบ ได้แก่ กระบวนการเชื่อมโยงความหมายโดยอาศัย ลักษณะ การตีความหมายของหลักธรรม สภาพ กระบวนการคิด ความสามารถ กรณีตัวอย่าง เรื่องย่อ หรือเรื่องสั้น การกระทำ การถามตอบ และคุณสมบัติ เพื่อเชื่อมโยงความหมายต้นทางไปสู่ ความหมายปลายทาง เป็นการเปรียบเทียบโดยอาศัยความโดดเด่นของสิ่งดังกล่าวมานั้นในเชิง เปรียบเทียบ อีกอย่างหนึ่งการตีความหมายกระบวนการเชื่อมโยงความหมายของคำอุปมา จำเป็นจะต้องอาศัยบริบทในสภาพสังคมนั้นเป็นตัวกำหนดขอบเขตในการตีความหมาย ดังนี้

รูปแบบที่ 1 กระบวนการถ่ายทอดความหมายโดยอาศัยลักษณะ หมายถึงการนำ ลักษณะเฉพาะของสิ่งที่ถูกนำมาเปรียบเทียบเชื่อมโยงไปถึงลักษณะเฉพาะของสิ่งที่เป็นแบบ เปรียบเทียบ ทำให้เกิดมโนภาพจากการเปรียบเทียบ ในการเปรียบเทียบกับลักษณะจะมี 2 ลักษณะที่ใช้ในการเปรียบเทียบคือ ลักษณะทั่วไป และลักษณะเฉพาะ ซึ่งทั้งสองลักษณะนั้น จะมีความโดดเด่น

รูปแบบที่ 2 กระบวนการถ่ายทอดความหมายโดยอาศัยการตีความหมายของหลักธรรม หมายถึงการนำความหมายของหลักธรรมในกรณีตัวอย่างเพื่ออธิบายขยายเนื้อความของสิ่งที่ถูก นำมาเปรียบเทียบเชื่อมโยงไปถึงหลักธรรมสิ่งที่เป็นแบบเปรียบเทียบ ทำให้เกิดมโนภาพจาก การ เปรียบเทียบ ในการเปรียบเทียบกับความหมายของหลักธรรมจะมี 3 กรณีตัวอย่าง

ที่ใช้ในการเปรียบเทียบคือ บุคคลตัวอย่างอธิบายความไม่เบียดเบียน ภาชนะสกปรกอธิบาย อิจฉาวร และภาชนะสะอาดอธิบายอิจฉาวร ซึ่งทั้งสามกรณีตัวอย่างเป็นการอธิบายขยาย ความเชิงเปรียบเทียบ

รูปแบบที่ 3 กระบวนการถ่ายทอดความหมายโดยอาศัยสภาพ หมายถึงการนำสภาพ ของสิ่งที่ถูกนำมาเปรียบเทียบเชื่อมโยงไปถึงสภาพของสิ่งที่เป็นแบบเปรียบเทียบ ทำให้เกิดมโน ภาพจากการเปรียบเทียบ ในการเปรียบเทียบด้วยสภาพของสิ่งที่ถูกนำมาเปรียบเทียบคือ สภาพของภาชนะที่ถูกทิ้งไว้ในห้องสกปรกกับจิตที่ปล่อยให้อยู่ในอบายมุข สภาพของเกวียนเก่า ที่ซ่อมแซมด้วยไม้ไผ่กับร่างกายที่ไม่แข็งแรง และสภาพของชาคศพที่ทิ้งไว้ในป่าช้ากับร่างกายที่ จะมีสภาพไม่ต่างกันในอนาคต ซึ่งสภาพทั้งสามที่กล่าวมาแล้วนั้นถูกนำมาอธิบายเปรียบเทียบ สภาพของจิตและสภาพของร่างกาย

รูปแบบที่ 4 กระบวนการถ่ายทอดความหมายโดยอาศัยกระบวนการคิด หมายถึง การนำกระบวนการคิดย้อนถึงสิ่งที่ถูกนำมาเปรียบเทียบเชื่อมโยงไปถึงสิ่งที่เป็นแบบ เปรียบเทียบ ทำให้เกิดกระบวนการการคิดผ่านมโนภาพ ในการเปรียบเทียบด้วยกระบวนการ คิดพบว่า มี 2 ข้อความที่ใช้ในการเปรียบเทียบ คือ ใช้สิ่งที่มีความสมบัติใช้สิ่งของ และการกระทำ ของคนฆ่าโค ซึ่งทั้งสองข้อความนี้จะต้องอาศัยกระบวนการคิดย้อนกลับเพื่อทบทวนและแยก พิจารณาโดยละเอียด

รูปแบบที่ 5 กระบวนการถ่ายทอดความหมายโดยอาศัยความสามารถ หมายถึง การนำหน้าที่ของสิ่งที่ถูกนำมาเปรียบเทียบเชื่อมโยงไปถึงหน้าที่ของสิ่งที่เป็นแบบเปรียบ ทำให้ เกิดมโนภาพจากการเปรียบเทียบความสามารถของทั้งสองสิ่ง ในการเปรียบเทียบความสามารถ จะต้องอาศัยความโดดเด่นเฉพาะด้านของสิ่งที่ถูกนำมาเปรียบเทียบและสิ่งที่เป็นแบบเปรียบใน การเชื่อมโยงถึงกัน ในที่นี้เชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ถูกนำมาเปรียบเทียบ (รูปธรรม) กับสิ่งที่เป็น แบบเปรียบ (นามธรรม)

รูปแบบที่ 6 กระบวนการถ่ายทอดความหมายโดยอาศัยกรณีตัวอย่าง หมายถึงการ นำกรณีตัวอย่างทั่วไปของสิ่งที่ถูกนำมาเปรียบเทียบเชื่อมโยงไปถึงความสามารถของสิ่งที่เป็น แบบเปรียบ ทำให้เกิดมโนภาพจากการเปรียบเทียบระหว่างสิ่งที่ถูกนำมาเปรียบเทียบ (รูปธรรม) กับสิ่งที่เป็นแบบเปรียบ (นามธรรม) ในการเปรียบเทียบด้วยการยกกรณีตัวอย่างมา เพื่ออธิบายขยายความทำให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น

รูปแบบที่ 7 กระบวนการถ่ายทอดความหมายโดยอาศัยเรื่องย่อหรือเรื่องสั้น หมายถึง การนำเรื่องย่อหรือเรื่องสั้นของสิ่งที่ถูกนำมาเปรียบเทียบเชื่อมโยงไปถึงการปฏิบัติตนและ หลักธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นแบบเปรียบ ทำให้เกิดมโนภาพจากการเปรียบเทียบ ในการ เปรียบเทียบด้วยเรื่องย่อหรือเรื่องสั้นจะมี 2 ลักษณะที่นำมาใช้ในการเปรียบเทียบคือ นำเรื่อง ย่อหรือเรื่องสั้นมาเปรียบเทียบกับการปฏิบัติตน และนำเรื่องย่อหรือเรื่องสั้นมาเปรียบเทียบกับ หลักธรรม ซึ่งทั้งสองลักษณะนั้นจะมีความโดดเด่นเฉพาะ และเป็นการกระทำของบุคคล

ตัวอย่างในเหตุการณ์เชื่อมโยงไปสู่การกระทำของบุคคลในอีกเหตุการณ์ที่มีผลลัพธ์สื่อความหมายเหมือนกัน

รูปแบบที่ 8 กระบวนการถ่ายทอดความหมายโดยอาศัยการกระทำ หมายถึงการนำการกระทำของบุคคลในเหตุการณ์หนึ่งที่เป็นสิ่งที่ถูกนำมาเปรียบเทียบเชื่อมโยงไปสู่การกระทำของบุคคลในเหตุการณ์หนึ่งที่เป็นสิ่งที่เปรียบเทียบ ซึ่งมีผลลัพธ์สื่อความหมายเหมือนกัน ทำให้เกิดมโนภาพจากการเปรียบเทียบ ในการเปรียบเทียบด้วยการกระทำจะมีลักษณะการกระทำ 2 ลักษณะที่ใช้ในการเปรียบเทียบคือ ลักษณะการกระทำทั่วไป และลักษณะการกระทำเฉพาะที่อาศัยความชำนาญ

รูปแบบที่ 9 กระบวนการถ่ายทอดความหมายโดยอาศัยการถามตอบ หมายถึงการนำการกระทำของบุคคลในเหตุการณ์หนึ่งที่เป็นสิ่งที่ถูกนำมาเปรียบเทียบเชื่อมโยงไปสู่การกระทำของบุคคลในเหตุการณ์หนึ่งที่เป็นสิ่งที่เปรียบเทียบ ซึ่งมีผลลัพธ์สื่อความหมายเหมือนกัน ทำให้เกิดมโนภาพจากการเปรียบเทียบ ในการเปรียบเทียบด้วยการกระทำเป็นลักษณะการถามตอบ เพื่อให้ผู้ฟังเกิดกระบวนการคิดทบทวนตามความจริง

รูปแบบที่ 10 กระบวนการถ่ายทอดความหมายโดยอาศัยคุณสมบัติ หมายถึงการนำคุณสมบัติประจำตัวของสิ่งที่ถูกนำมาเปรียบเทียบเชื่อมโยงถึงคุณสมบัติประจำตัวของอีกสิ่งที่เป็นแบบเปรียบเทียบ ทำให้เกิดมโนภาพจากการเปรียบเทียบ ในการเปรียบเทียบด้วยคุณสมบัติจะมี 2 ลักษณะที่ใช้ในการเปรียบเทียบคือ คุณสมบัติทั่วไป และคุณสมบัติเฉพาะ ซึ่งทั้งสองลักษณะก็มีความโดดเด่น

3. การเลือกใช้เครื่องมือสื่อสารในคำอุปมาในพระสุตตันตปิฎกพบว่า มี 14 ประเภท ได้แก่ ตะปู มะม่วง แก้วไฟพुरย นายช่าง คนเดินทางไกล ยกตัวอย่าง กรณีตัวอย่าง บุคคลตัวอย่าง ภาชนะ เกรียน ผ้า น้ำ ถุง และชาคัพ ในการวิจัยครั้งนี้ หากว่าเครื่องมือสื่อสารใดเหมือนกันผู้วิจัยจะไม่นำมาวิเคราะห์ อีกอย่างหนึ่ง ในการวิเคราะห์การเลือกใช้เครื่องมือสื่อสารในคำอุปมาในพระสุตตันตปิฎกอาศัยอ้างอิงจากสภาพสังคม วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ผู้คนในสมัยพุทธกาลเป็นสำคัญ และอาศัยการตีความหมายในเชิงบริบททางสังคมวิทยาประกอบการเลือกใช้เครื่องมือสื่อสารในครั้งนี้ ดังนี้

ประเภทที่ 1 เครื่องมือสื่อสารคือ ตะปู ถูกนำมาเปรียบเทียบกับกิเลสที่เกาะยึดอยู่ในจิตใจอย่างเหนียวแน่น ยากแก่การถอดถอนออกมาได้ง่าย ตะปูเป็นอุปกรณ์ช่างชนิดที่มีไว้สำหรับยึดวัตถุสองสิ่งเข้าด้วยกัน (แต่เดิมอาจจะไม่ใช่ตะปู แต่อาจจะเป็นลิ่มสลักไม้ เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยจึงแปลเทียบกับตะปูแทนตามความคิดเห็นของผู้วิจัย) สังเกตได้จากล้อเกรียนสมัยโบราณจะใช้สลักไม้

ประเภทที่ 2 เครื่องมือสื่อสารคือ ผลมะม่วง ถูกนำมาเปรียบเทียบกับผลมะม่วงที่ยังติดอยู่ที่ขั้วนั้นย่อมจะสามารถมองเห็นได้ หากถูกตัดขาดจากขั้วแล้วก็จะไม่สามารถมองเห็นผลมะม่วงติดอยู่กับขั้วนั้นได้อีก และขั้วนั้นก็ไม่สามารถจะออกผลมะม่วงมาได้ อีก เปรียบกับ

ร่างกายของพระพุทธเจ้าซึ่งจะสามารถมองเห็นได้เฉพาะเวลาที่พระองค์ยังทรงพระชนม์อยู่เท่านั้น เมื่อเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้วก็จะไม่สามารถเห็นได้อีก เพราะว่าพระองค์ได้ทำลายกิเลสที่เป็นเชื้อทำให้เกิดอีกได้หมดสิ้นแล้ว นอกจากนี้ยังสามารถเทียบเคียงเครื่องมือสื่อสารเป็นผลไม้ชนิดอื่นได้เหมือนกัน

ประเภทที่ 3 เครื่องมือสื่อสารคือ แก้วไพฑูรย์ ถูกนำมาเปรียบเทียบกับคุณสมบัติที่งดงามตามธรรมชาติ มีประกายแวววาว ผ่องใส ในบรรดาเครื่องประดับทั้งหลายคงจะมีแต่แก้วไพฑูรย์นี้ที่สุกใสสว่างเป็นประกายที่สุด พอจะเทียบกับจิตที่เป็นสมาธิบริสุทธิ์ผุดผ่อง ปราศจากความเศร้าหมอง ตั้งมั่นอยู่ในความสงบแห่งจิตใจ เป็นการเลือกเครื่องมือสื่อสารเพื่ออธิบายสภาพของจิตได้เป็นอย่างดี และไม่มีเครื่องมือสื่อสารใดเหมาะสมไปกว่าแก้วนี้

ประเภทที่ 4 เครื่องมือสื่อสารคือ นายช่าง ถูกนำมาเปรียบเทียบกับความสามารถเฉพาะด้านของนายช่างแต่ละคน ไม่ว่าจะทำอะไรที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของนายช่างผู้ชำนาญแล้ว ก็เป็นเรื่องง่ายที่จะทำให้สำเร็จได้อย่างรวดเร็ว เทียบกับจิตที่เป็นสมาธิบริสุทธิ์ผุดผ่องไม่มีกิเลสเครื่องปิดกั้นแล้วก็สามารถทำอะไรก็ได้ตามใจปรารถนาด้วยอิทธิวิญญาณ ในเครื่องมือสื่อสารแสดงให้เห็นว่านายช่างเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายและได้รับการยกย่องว่าเป็นเลิศในด้านนั้น ๆ จึงเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะนำมาเปรียบเทียบกับจิตของผู้ที่ฝึกชำนาญแล้วจะมีความสามารถพิเศษ

ประเภทที่ 5 เครื่องมือสื่อสารคือ คนเดินทางไกล ถูกนำมาเปรียบเทียบด้านประสบการณ์ที่ได้ยินได้ฟังได้เห็นสิ่งที่แปลกแตกต่างไปจากถิ่นที่ตนเคยอยู่อาศัย ได้มีโอกาสเดินทางไปยังเมืองต่าง ๆ ทำให้มีความรู้และประสบการณ์มาก เมื่อได้ยินได้ฟังเสียงใดก็จะสามารถบอกที่มาของเสียงได้ว่าเป็นเสียงประเภทใด ใครเป็นผู้ทำเสียงนั้นให้เกิดขึ้น เทียบกับจิตที่ผู้ชำนาญฝึกได้แล้วก็จะสามารถจำแนกได้ว่าเป็นเสียงประเภทใด ใครเป็นผู้กระทำเสียงนั้นให้เกิดขึ้น ในการเลือกเครื่องมือสื่อสารประเภทนี้จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยประสบการณ์อย่างมากจึงจะสามารถจำแนกประเภทของเสียงที่ได้ยิน เทียบให้เห็นว่าผู้ที่มีโอกาสเดินทางไปมาในสถานที่ต่าง ๆ มักจะได้รับความรู้ใหม่ ๆ เสมอ

ประเภทที่ 6 เครื่องมือสื่อสารคือ ยกตัวอย่าง ถูกนำมาเปรียบเทียบเพื่อแสดงการกระทำที่บ่งบอกว่าสิ่งที่ได้กระทำไปแล้วนั้นเป็นการแนะนำ ตักเตือนให้ผู้ฟังระลึกได้และน้อมนำไปปฏิบัติ หนึ่งในวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าจะพบว่ามีการสอนด้วยการยกตัวอย่างเปรียบเทียบกับเชื่อมโยงไปหาบุคคลที่กำลังฟัง เพื่อให้พระสาวกเทียบเคียงตัวเองกับตัวอย่างที่พระองค์ได้ยกมาแสดง ในวิธีการสอนแบบนี้ไม่สามารถจะกล่าวถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้วทำให้ผู้ฟังเข้าใจได้เพียงแค่อรรถาหรือวลี เพราะว่าเป็นการเปรียบเทียบสิ่งสองสิ่งกับสิ่งสองสิ่ง ถือว่าเป็นเครื่องมือสื่อสารที่จำเป็นและเหมาะสมอย่างยิ่ง อีกประการหนึ่งยกตัวอย่างจะมีลักษณะคล้ายกับการกรณีตัวอย่าง และบุคคลตัวอย่าง แตกต่างกันเพียงผู้ฟังเท่านั้น

ประเภทที่ 7 เครื่องมือสื่อสารคือ กรณีตัวอย่าง ถูกนำมาเปรียบเทียบเพื่อแสดงหลักการที่ควรยึดถือปฏิบัติในเบื้องต้นจนถึงที่สุดแล้วก็ทิ้งหลักการนั้น เพื่อตักเตือนให้ผู้ฟังระลึกได้และน้อมนำไปปฏิบัติ เป็นหนึ่งในวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าจะพบว่ามีการสอนด้วยการยกกรณีตัวอย่างเปรียบเทียบเชื่อมโยงไปหาบุคคลที่กำลังฟัง เพื่อให้พระสาวกเทียบเคียงตัวเองกับกรณีตัวอย่างที่พระองค์ได้ยกมาแสดง ในวิธีการสอนแบบนี้ไม่สามารถจะกล่าวถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้วทำให้ผู้ฟังเข้าใจได้เพียงแค่อรรถคำหรือวลี เพราะว่าเป็นการเปรียบเทียบสิ่งสองสิ่งกับสิ่งสองสิ่ง ถือว่ากรณีตัวอย่างเป็นเครื่องมือสื่อสารที่จำเป็นและเหมาะสมอย่างยิ่ง อีกประการหนึ่งกรณีตัวอย่างจะมีลักษณะคล้ายกับการยกตัวอย่าง และบุคคลตัวอย่าง แตกต่างกันเพียงผู้ฟังเท่านั้น

ประเภทที่ 8 เครื่องมือสื่อสารคือ บุคคลตัวอย่าง ถูกนำมาเปรียบเทียบเพื่อแสดงการกระทำที่บ่งบอกว่าสิ่งที่ได้กระทำไปแล้ว ซึ่งเฉพาะบุคคล เพื่อตักเตือนให้ผู้ฟังระลึกได้และน้อมนำไปปฏิบัติ เป็นหนึ่งในวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าจะพบว่ามีการสอนด้วยการยกบุคคลตัวอย่างเปรียบเทียบเชื่อมโยงไปหาบุคคลที่กำลังฟัง เพื่อให้พระสาวกเทียบเคียงตัวเองกับบุคคลตัวอย่างที่พระองค์ได้ยกมาแสดง ในวิธีการสอนแบบนี้ไม่สามารถจะกล่าวถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้วทำให้ผู้ฟังเข้าใจได้เพียงแค่อรรถคำหรือวลี เพราะว่าเป็นการเปรียบเทียบสิ่งสองสิ่งกับสิ่งสองสิ่ง ถือว่าเป็นเครื่องมือสื่อสารที่จำเป็นและเหมาะสมอย่างยิ่ง อีกประการหนึ่งบุคคลตัวอย่างจะมีลักษณะคล้ายกับการยกตัวอย่าง และกรณีตัวอย่าง แตกต่างกันเพียงผู้ฟังเท่านั้น

ประเภทที่ 9 เครื่องมือสื่อสารคือ ภาษณะ ถูกนำมาเปรียบเทียบความไม่แข็งแรง คงทนถาวร เสื่อมสลายไปตามกาลเวลา ภาษณะในสมัยพุทธกาลเป็นภาษณะดินเผาแตกได้ง่าย และมีใช้อยู่ทั่วไป เชื่อมโยงถึงชีวิตของคนที่ไม่แข็งแรง มั่นคง มีสภาพเสื่อมสลายไปตามกาลเวลา เครื่องมือสื่อสารที่เป็นรูปธรรมมีคุณสมบัติใกล้เคียงกับร่างกายของมนุษย์มากที่สุด และเป็นสิ่งที่มนุษย์ใช้ในชีวิตประจำวัน จึงถือว่าได้ว่าการเปรียบเทียบคุณสมบัติของภาษณะกับร่างกายมีความชัดเจนและสื่อสารได้อย่างดีเยี่ยม

ประเภทที่ 10 เครื่องมือสื่อสารคือ เกลียวิน ถูกนำมาเปรียบเทียบความไม่แข็งแรง คงทนถาวร เสื่อมสลายไปตามกาลเวลา เกลียวินเป็นพาหนะที่ใช้ในการเดินทางสมัยพุทธกาลเป็นพาหนะเทียมด้วยวัวล้อและตัวเรือนทำด้วยไม้มีใช้อยู่ทั่วไป เชื่อมโยงถึงชีวิตของคนที่ไม่แข็งแรง มั่นคง มีสภาพเสื่อมสลายไปตามกาลเวลา เครื่องมือสื่อสารที่เป็นรูปธรรมมีคุณสมบัติใกล้เคียงกับร่างกายของมนุษย์มากที่สุด และเป็นสิ่งที่มนุษย์ใช้ในชีวิตประจำวัน จึงถือว่าได้ว่าการเปรียบเทียบคุณสมบัติของเกลียวินกับร่างกายมีความชัดเจนและสื่อสารได้อย่างดีเยี่ยม

ประเภทที่ 11 เครื่องมือสื่อสารคือ ผ้า ถูกนำมาเปรียบเทียบด้วยคุณสมบัติ ผ้าทำมาจากฝ้ายที่ผ่านการทอจนกลายมาเป็นผืนจะมีสีขาว เมื่อถูกนำไปย้อมด้วยสีแดง สีเขียว สีเหลือง เป็นต้น ก็จะกลายเป็นผ้าสีนั้น ๆ แต่ถ้าผ้าสีขาวไม่สะอาดก็จะย้อมด้วยสีต่าง ๆ ได้ไม่สวยงาม ย่อมไม่เป็นที่ต้องการของคนทั้งหลาย เชื่อมโยงถึงจิตเศร้าหมองกับจิตไม่เศร้าหมองของแต่ละ

บุคคล ย่อมจะส่งผลให้ได้รับความสุขหรือความทุกข์แตกต่างกัน อีกอย่างหนึ่ง ธรรมชาติของจิต นั้นมีอยู่ใกล้กับสิ่งใดก็จะมีลักษณะคล้ายตามสิ่งนั้น ผ้าเป็นเครื่องมือสื่อสารที่สะท้อนให้เห็นวิถี ชีวิตของคนสมัยพุทธกาลที่มีการทอผ้าใช้เอง และทำให้เห็นอยู่ในกิจวัตรประจำวันได้อย่าง ชัดเจน เมื่อถูกนำมาเปรียบก็ยิ่งชัดเจน ถือได้ว่าเป็นการเปรียบรูปธรรม (ผ้า) กับนามธรรม (จิต) ได้อย่างลึกซึ้ง

ประเภทที่ 12 เครื่องมือสื่อสารคือ น้ำ ถูกนำมาเปรียบเทียบกับคุณสมบัติของน้ำ ธรรมดาคอนทั้งหลายใช้น้ำชำระล้างสิ่งสกปรกทั้งหลายให้สะอาด และยังใช้น้ำเพื่อการบริโภคอีก ด้วย ถือได้ว่าน้ำเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการดำรงชีวิตของคนทั้งหลาย เชื่อมโยงถึงสิ่งที่สำคัญ และเป็นพื้นฐานชีวิตของคนทั้งหลายให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขเรียกว่า ศีล ซึ่งแปลว่า ปกติ เป็น ผู้มีความปกติไม่ทำการอันใดที่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน นอกจากนี้ศีลยังเป็นคุณธรรม เบื้องต้นที่ชำระล้างกายและจิตใจเพื่อการปฏิบัติธรรมในขั้นสูงต่อไป ถือว่าน้ำเป็นเครื่องมือ สื่อสารที่ใช้เปรียบเทียบกับศีลได้อย่างเหมาะสม และมีความชัดเจน

ประเภทที่ 13 เครื่องมือสื่อสารคือ ฤๅณ ถูกนำมาเปรียบเทียบกับลักษณะของฤๅณที่มี ปาก 2 ข้าง ภายในบรรจุไปด้วยธัญพืชชนิดต่าง ๆ มากมายของชาวบ้าน ซึ่งฤๅณเก็บเมล็ดพันธุ์นี้ก็ มีกันทุกบ้าน เมื่อเปิดฤๅณก็จะทราบได้ว่ามีเมล็ดธัญพืชต่าง ๆ เชื่อมโยงถึงลักษณะของหนังสือ ที่ห่อหุ้มด้วยกระดาษต่าง ๆ ภายในของหนังสือต่าง ๆ ภายในหนังสือนั้นเชื่อมโยงถึงธัญพืชที่ อยู่ภายในฤๅณ ซึ่งถูกห่อหุ้มไว้ในภายใน เครื่องมือสื่อสารนี้เป็นการเชื่อมโยงให้ทราบว่าภายใต้ ผิวหนังสือนั้นรวมของธัญพืชทั้งหลาย

ประเภทที่ 14 เครื่องมือสื่อสารคือ ชากศพ ถูกนำมาเปรียบเทียบกับสภาพที่ปรากฏ อยู่ทั่วไปในป่าช้า เป็นสภาพของเน่าที่ถูกทิ้งไว้โดยไม่ได้เผา ในสมัยพุทธกาลพบมากและทุกคน เคยพบเคยเห็นกันทุกวัย ไม่ได้ปิดบังอะไร เป็นการเชื่อมโยงถึงสภาพที่เป็นอยู่ในขณะปัจจุบันนี้ แม้ร่างกายของเราทั้งหลายก็จะมีสภาพเหมือนกันหลังจากได้เสียชีวิตไปแล้ว เป็นสิ่งที่ยึดถือว่า สวยงามไม่ได้ เป็นสภาพที่ควรยึดมั่นถือมั่น เพื่อการน้อมนำมาพิจารณาตามความเป็นจริง ถือ ว่าเป็นเครื่องมือสื่อสารที่ชัดเจน เหมาะสมอย่างยิ่งในการพิจารณาสุกกรรมฐานเพื่อให้เกิด ความเบื่อหน่ายในสังขารทั้งหลายต่อไป

อภิปรายผล

การศึกษาวិเคราะห์การใช้คำอุปมาเชิงภาษาศาสตร์ในพระสูตรต้นตปิฎกจากเล่มที่ 9 ถึง เล่มที่ 14 รวมทั้งหมด 6 เล่ม จากการศึกษาการใช้คำเชื่อมในคำอุปมาในพระสูตรต้นตปิฎก พบว่ามี 9 ประเภท ตามความหมายคำศัพท์ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้แก่คำว่า “เหมือน” “ดุจ” “เปรียบเหมือน...ฉันใด...ฉันนั้น” “เปรียบเหมือน...ฉันใด...ฉัน นั้น” “เปรียบเหมือน” “เปรียบเหมือน...ฉันนั้นเหมือนกัน” “...แม้ฉันใด...ฉันนั้นเหมือนกัน” “...ฉันใด...ฉันนั้นเหมือนกัน” “ฉันใด...ฉันนั้น” การใช้คำเชื่อมในคำอุปมาในการแสดงธรรมทำ

ให้เกิดความสนใจแก่ผู้ฟัง ซึ่งพบว่าผลการวิจัยสอดคล้องและมีความแตกต่างกับงานวิจัยของ พระมหาอรรถพงษ์ อุตตญาโณ (ผิวเหลือง) ซึ่งได้ศึกษาการใช้คำเชื่อมในคำอุปมาในวรรณกรรม ของพระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโร) ตามความหมายในพจนานุกรม มี 5 ประเภท ดังนี้ ประเภทที่ 1 มีคำเชื่อมว่า “เปรียบเทียบ” “เปรียบเหมือน” “เปรียบเสมือน” “เหมือน”, ประเภทที่ 2 มีคำเชื่อมว่า “ดุจดัง” “ดุจ” “อุปมาดัง” “อุปมาประหนึ่ง” “ประดุจ” “ประหนึ่ง”, ประเภทที่ 3 มีคำเชื่อมว่า “กว่า” “ราวกว่า”, ประเภทที่ 4 มีคำเชื่อมว่า “ฉนั้นใดเช่นนั้น” “ฉนั้นใด....ฉนั้นนั้น”, ประเภทที่ 5 มีคำเชื่อมว่า “นับประสาอะไร” (พระมหาอรรถ พงษ์ อุตตญาโณ, 2562) และมีวิธีการใช้สอดคล้องกับพระมนัส ธมมโรโต ซึ่งได้ศึกษาวิธีสร้าง แรงจูงใจจากพุทธวิธีการสอน เป็นการศึกษารูปแบบและวิธีการสร้างแรงจูงใจจากพุทธวิธีสอน โดยสร้างแรงจูงใจให้เกิดความพร้อมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ได้แก่ การสร้างความศรัทธา ให้บุคคลนั้น ๆ ต่อพระองค์ ด้วยคำพูดที่โน้มน้าวใจ การแสดงปาฏิหาริย์ สื่อการสอน การอุปมา เปรียบเทียบ นิทานชาดกต่าง ๆ และการแสดงอนุพุทธานุภาพ (พระมนัส ธมมโรโต, 2554)

การวิเคราะห์กระบวนการเชื่อมโยงความหมายของคำอุปมาในพระสูตรต้นตปิฎกพบว่า มี 10 รูปแบบ ได้แก่ กระบวนการเชื่อมโยงความหมายโดยอาศัย ลักษณะ การตีความหมาย ของหลักธรรม สภาพ กระบวนการคิด ความสามารถ กรณีตัวอย่าง เรื่องย่อหรือเรื่องสั้น การกระทำ การถามตอบ และคุณสมบัติ เพื่อเชื่อมโยงความหมายต้นทางไปสู่ความหมาย ปลายทาง เป็นการเปรียบเทียบโดยอาศัยความโดดเด่นของสิ่งดังกล่าวมานั้นในเชิงเปรียบเทียบ และงานวิจัยศึกษาการใช้คำเชื่อมในคำอุปมาในวรรณกรรมของพระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโร) ของพระมหาอรรถพงษ์ อุตตญาโณ พบว่ามีกระบวนการถ่ายทอดความหมาย 7 รูปแบบ ดังนี้ อาศัยลักษณะ หน้าที่ สภาพ การกระทำ อาการ ระดับความสูง - ต่ำ และ คุณสมบัติ ซึ่งได้สะท้อนมิติทัศน์เชิงเปรียบเทียบของผู้ประพันธ์ต่อสรรพสิ่งต่าง ๆ ในโลก ทั้ง ส่วนที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม (พระมหาอรรถพงษ์ อุตตญาโณ, 2562) ซึ่งกระบวนการ เชื่อมโยงความหมายสอดคล้องกับพระมหาภราดร ฐิริสโร ได้ศึกษาวิเคราะห์อุปลักษณะใน พระสูตรต้นตปิฎกตามแนวภาษาศาสตร์ปริชาน มีการวิเคราะห์กระบวนการทางความหมายของ การเป็นอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์พบว่า เกิดกระบวนการถ่ายทอดความหมายทั้ง 2 ประเภท คือ 1) การถ่ายทอดความหมายแบบเชิงเดียว ซึ่งเป็นการถ่ายทอดแบบหนึ่งต่อหนึ่ง กล่าวคือการ โยงความสัมพันธ์ของความหมายของสภาพหรือสภาวะของสรรพสิ่งในวงความหมายต้นทางไป ยังสภาพหรือสภาวะของสรรพสิ่งในวงความหมายปลายทาง 2) การถ่ายทอดความหมายแบบ เชิงซ้อน ซึ่งเป็นการถ่ายทอดความหมายระหว่างวงความหมายต้นทางกับความหมายปลายทาง โดยความสัมพันธ์แบบเชิงซ้อน (พระมหาภราดร ฐิริสโร, 2558) และสอดคล้องกับ พระมหาอรรถพงษ์ อุตตญาโณ ได้ศึกษาอุปลักษณ์เกี่ยวกับเบญจขันธ์ในพระสูตรต้นตปิฎกพบว่า กระบวนการเชื่อมโยงความหมายต้องอาศัยการกล่าวถึงสิ่งที่อยู่นอกเหนือความหมายความ เข้าใจของผู้คนทั่วไป จะเป็นการยากที่ทำให้คนเข้าใจได้ง่าย เพียงแค่พูดถ้อยคำเท่านั้น แต่ถ้านำ

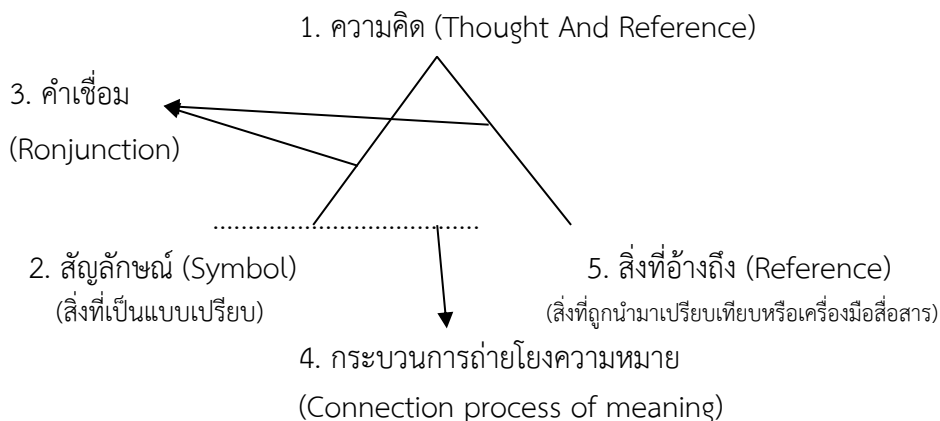

สิ่งที่คนทั่วไปเข้าใจง่าย เช่นว่ามีความรู้ลักษณะ อาการ การกระทำ และคุณสมบัติต่อสิ่งนั้นเป็น อย่างดีนำมาเปรียบเทียบกับสิ่งที่เป็นามธรรมก็จะทำให้เข้าใจได้ง่ายยิ่งขึ้น (พระมหาอรรถ พงษ์ อดุลยาโณ, 2562)

การเลือกใช้เครื่องมือสื่อสารในคำอุปมาในพระสูตรตันตปิฎกพบว่ามี 14 ประเภท ได้แก่ ตะปู มะม่วง แก้วไพฑูรย์ นายช่าง คนเดินทางไกล ยกตัวอย่าง กรณีตัวอย่าง บุคคลตัวอย่าง ภาษาชนะ เกรียน ผ้า น้ำ ถุง และชากศพ ในการวิเคราะห์ต้องอาศัยการอ้างอิงสภาพสังคม วิถี ชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้คนในสมัยพุทธกาลเป็นสำคัญ และอาศัยการตีความหมายในเชิง บริบททางสังคมวิทยาประกอบการเลือกใช้เครื่องมือสื่อสาร ซึ่งสอดคล้องกับพระครูสุภาจาร- นิวิฐ ได้ศึกษาการใช้สื่อธรรมชาติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาท ผลการศึกษาพบว่า การใช้สื่อธรรมชาติในการสอนของพระพุทธเจ้า กล่าวคือ พระพุทธองค์ทรงมีการใช้สื่อ 4 ประการ คือ 1) การใช้พืชเป็นสื่อ 2) การใช้สัตว์เป็นสื่อของพระพุทธเจ้า 3) การใช้บุคคลเป็นสื่อของ พระพุทธเจ้า และ 4) การใช้สิ่งแวดล้อมเป็นสื่อของพระพุทธเจ้า (พระครูสุภาจารนิวิฐ, 2556) และสอดคล้องกับพระมหาสมณภูมิ จินณธมโม ได้ศึกษาอวัจนภาษาที่ใช้ในการสื่อสารของ พระพุทธเจ้าในพระสูตรตันตปิฎก พบว่าลักษณะของอวัจนภาษาที่ใช้ในการสื่อสารในการแผ่ พระธรรมของพระพุทธเจ้า ในคัมภีร์พระสูตรตันตปิฎก มีทั้งหมด 7 ประการ ได้แก่ เทศภาษา กาลภาษา กายภาพภาษา อาการภาษา ปริภาษา สัมผัสภาษา วัตถุภาษา (พระมหาสมณภูมิ จินณธมโม, 2556) ฉะนั้นแล้วการสื่อสารเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจสิ่งที่ผู้พูดต้องการสื่อสาร อย่างแจ่มชัด ย่อมจะต้องอาศัยสิ่งต่าง ๆ ประกอบกันดังที่กล่าวมาแล้วนี้จึงประสบผลสำเร็จใน การพูดนั่นเอง

องค์ความรู้ใหม่

ผลการศึกษาวิเคราะห์การใช้คำอุปมาเชิงภาษาศาสตร์ในพระสูตรตันตปิฎก ได้จัด ดัดแปลงองค์ความรู้จากแผนภูมิสามเหลี่ยมของออกเดนและริชาร์ด (Ogden, C. K. & Richards, I. A. , 1972) และกล่าวไว้ว่า คำไม่ได้มีความหมายโดยตรงกับสิ่งที่อ้างอิง แต่มี ความหมายได้โดยผ่านมโนทัศน์ (concept) ซึ่งเป็นความคิด ความรู้ ความเข้าใจของเจ้าของ ภาษา ดังนั้นความหมายของคำจึงเป็นความสัมพันธ์ระหว่างรูปภาษา ความคิด และสิ่งที่อ้างอิง ดังแผนภูมิสามเหลี่ยมนี้

1. ความคิด (Thought and Reference) คือองค์ความรู้ที่มีอยู่ในโลกทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรมที่เกิดจากประสบการณ์รับรู้ทั้ง 6 ด้านคือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ

2. สัญลักษณ์ (Symbol) คือรูปภาพหรือวัตถุที่ปรากฏอยู่ในโลกนี้ที่เป็นรูปธรรม ที่ถูกพูดถึงเป็นครั้งแรกเพื่ออธิบายขยายเนื้อความนั้น และเป็นต้นแบบหรือเป็นฐานความรู้ในเบื้องต้น

3. คำเชื่อม (Conjunction) คือการเลือกใช้คำเชื่อมที่เหมาะสมกับสิ่งที่จะนำมาเปรียบเทียบ ซึ่ง คำเชื่อมเหล่านี้จะทำให้ข้อความเด่นชัดยิ่งขึ้น

4. กระบวนการถ่ายโยงความหมาย (Connection Process of Meaning) ในจุดเส้นปะนั้นเป็นการอธิบายลักษณะ อาการ คุณสมบัติ สภาพ การกระทำ เป็นต้น ว่ามีความสัมพันธ์กันในส่วนใดส่วนหนึ่งหรือเหมือนกันทั้งหมด

5. สิ่ง ที่อ้างถึง (Referent) คือสิ่งที่ถูกนำมาเปรียบหรือเครื่องมือสื่อสาร เพื่ออธิบายขยายเนื้อความให้ชัดเจนหรือช่วยให้การสื่อสารระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังเกิดความเข้าใจตรงกัน และมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นในการสื่อสาร

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปผลวิจัยพบว่า การใช้คำเชื่อมในคำอุปมาเชิงภาษาศาสตร์ในพระสุตตันตปิฎกพบว่ามี 9 ประเภท ได้แก่คำว่า “เหมือน” “ดูจ” “เปรียบเหมือน...ฉันใด...ฉันนั้น” “เปรียบเหมือน...ฉันใด...ฉันนั้น” “เปรียบเหมือน” “เปรียบเหมือน...ฉันนั้นเหมือนกัน” “...แม้ฉันใด...ฉันนั้นเหมือนกัน” “...ฉันใด...ฉันนั้นเหมือนกัน” “ฉันใด...ฉันนั้น” การวิเคราะห์กระบวนการเชื่อมโยงความหมายของคำอุปมาในพระสุตตันตปิฎกพบว่ามี 10 รูปแบบ ได้แก่ กระบวนการเชื่อมโยงความหมายโดยอาศัย ลักษณะ, การตีความหมายของหลักธรรม, สภาพ, กระบวนการคิด, ความสามารถ, กรณีตัวอย่าง, เรื่องย่อหรือเรื่องสั้น, การกระทำ, การถามตอบ และคุณสมบัติ เพื่อเชื่อมโยงความหมายต้นทางไปสู่ความหมายปลายทาง เป็นการเปรียบเทียบโดย

อาศัยความโดดเด่นของสิ่งดังกล่าวมานั้นในเชิงเปรียบเทียบ การเลือกใช้เครื่องมือสื่อสารในคำอุปมาในพระสูตรต้นตปิฎกพบว่ามี 14 ประเภท ได้แก่ ตะปู มะม่วง แก้วไพฑูรย์ นายช่าง คนเดินทางไกล ยกตัวอย่าง กรณีตัวอย่าง บุคคลตัวอย่าง ภาชนะ เถวียน ผ้า น้ำ ถุง และชาคัพ ในการวิเคราะห์การเลือกใช้เครื่องมือสื่อสารในคำอุปมาในพระสูตรต้นตปิฎกอาศัยการอ้างอิงสภาพสังคม วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้คนในสมัยพุทธกาลและอาศัยการตีความหมายในเชิงบริบททางสังคมวิทยาประกอบการเลือกใช้เครื่องมือสื่อสารในครั้งนี้

ข้อเสนอแนะทั่วไป 1.1) จากผลการศึกษาการใช้คำเชื่อมในคำอุปมาจำเป็นจะต้องเข้าใจในบริบทของขอบเขตของเรื่องนั้นมีลักษณะการเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นนามธรรมหรือรูปธรรม เพราะจะทำให้การเลือกใช้คำเชื่อมในคำอุปมาแตกต่างกันไป 1.2) จากผลการศึกษาการวิเคราะห์กระบวนการเชื่อมโยงความหมาย เพื่อวิเคราะห์การเชื่อมโยงความหมายต้นทางไปสู่ความหมายปลายทาง เป็นการเปรียบเทียบโดยอาศัยความโดดเด่นของสิ่งดังกล่าวมานั้นในเชิงเปรียบเทียบ อีกอย่างหนึ่งการตีความหมายกระบวนการเชื่อมโยงความหมายของคำอุปมาจำเป็นจะต้องอาศัยบริบทในสภาพสังคมนั้นเป็นตัวกำหนดขอบเขตในการตีความหมาย 1.3) จากผลการศึกษาการวิเคราะห์การเลือกใช้เครื่องมือสื่อสาร จะต้องอาศัยการอ้างอิงจากสภาพสังคม วิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของผู้คนในสมัยพุทธกาลเป็นสำคัญ และอาศัยการตีความหมายในเชิงบริบททางสังคมวิทยาประกอบการเลือกใช้เครื่องมือสื่อสาร

เอกสารอ้างอิง

- ชุมสาย สุวรรณชมภู. (2540). ภาษากับการสื่อสาร. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระครูสุภาจารนิวิฐ. (2556). ศึกษาการใช้สื่อธรรมชาตินในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาท. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2545). พุทธวิธีในการสอน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมนัส ธรรมโต. (2554). ศึกษาวิธีสร้างแรงจูงใจจากพุทธวิธีการสอน. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาภราดร ฐิริสุสโร. (2558). ศึกษาอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ในพระสูตรต้นตปิฎก. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาสมณภูมิ จินณธมโม. (2556). ศึกษาอวัจนภาษาที่ใช้ในการสื่อสารของพระพุทธเจ้าใน
พรสุตตันตปิฎก. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาอรธพงษ์ อตถญาโณ. (2562). วิเคราะห์อุปลักษณ์เกี่ยวกับเบญจขันธ์ในพระ
สุตตันตปิฎก. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). บทนำ พระวินัยปิฎก เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: โรง
พิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2548). หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต พ.ศ. 2542.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สีธา พินิจภูวดล และคณะ. (2514). การเขียนและการพูด. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Ogden, C. K. & Richards, I. A. . (1972). The Meaning of Meaning: A Study of The
Influence of Language upon Thought and of The Science of Symbolism.
London: Routledge & Kegan Paul LTD.